

HNK Uz premijeru predstave »Ispravci ritma«

Vremenski strojevi kazališne izrade

Predstava redatelja Gorana Sergeja Pristaša, u produkciji HNK-a Zagreb, Dubrovačkih ljetnih igara i skupine BADco., ima oslonac u tekstu Pavla Pavličića »Dobri duh Zagreba«

Fantastičar Pavao Pavličić u svojim se pripovijestima često vraća problemu stroja i ustroja različitih neobjašnjivih sustava za označavanje svijeta. U priči »Pakleni stroj«, primjerice, protagonist nastoji izgraditi stroj bez ikakve koristi ili svrsishodnosti, ali špijuni gradske uprave u svakom njegovom izumu stalno pronalaze preciznu namjenu i namjeru, time beskrajno umarajući i uzrujavajući vizionarskog graditelja. U Pavličićevu »Dobrom duhu Zagreba« ili priči koja je poslužila kao oslonac HNK-ove predstave »Ispravci ritma« u režiji Gorana Sergeja Pristaša, glavni lik pokušava statistički dokučiti i kontrolirati ritam zagrebačkih zločina, također vremenom shvaćajući da ne vlada svojim podacima, odnosno novonastalim ubrzanjima katastrofa.

I baš kao što Borgesovi junaci ispisuju enciklopedije za svjetove kojih više nema ili u prepoznatljivim jezicima latinskog porijekla otkrivaju značenja koja nije moguće pronaći ni u kojem rječniku, tako i Pavličićeva literarna družba polemizira s »uputama« za korištenje bilo koje kartografije svijeta.

»Transportiranje«

Rad skupine BADco. gotovo se idealno nadovezuje na spomenutu nestabilnost i neukrotivost fantastičarske vizure. Redatelj Pristaš i dramaturški tim (Ivana Ivković, Tomislav Medak, Diana Meheik) najprije smještaju publiku na sam vrh HNK-ova balkona, u posvemašnji mrak »lebedećeg« prostora, kako bi nas iz iskustva klasičnog kazališnog voajerističkog spektakla pomaknuli prema unutarnjem otvaranju mašte (»oka svog uma«, kako veli Hamlet) ili prema stvaranju slika koje nemaju ishodište ni u kakvoj fizičkoj oko/lini. Zatim nas još više odmiču od antropocentričnih konvencija gledanja, stvarajući iluziju da iz svemira, poput kakvih satelita, promatramo udaljeno okretanje male zemaljske kugle podno naših nogu (faktički smještene podno balkona, na HNK-ovoj pozornici), dok tekst Gorana Ferčeca raspravlja o tome da je svako oko »naviklo na ono što vidi – poraženi organ«, jer takvom oku prijete oko/štavanje, zamor materijala, banalnost slika.

Prijelaz publike s balkona u prostoriju za zvučne probe, također na drugom katu zgrade zagrebačkog HNK-a, predlaže nam da zaboravimo na uobičajene vremenske okvi-

»Ispravci ritma« – Mislav Čavajda

re, kao što su »prije« i »poslije« ili što smo sve mogli biti, a što smo na kraju postali. Nije li linearnost vremena, pita nas ova predstava, najveća ljudska iluzija? I kao u čuvenom tekstu Brune Latoura o vremenu kao petoj dimenziji koja uvijek iznova parodira naše alate mjerenja, predstava nas stalno nekamo »transportira«: vremenski i prostorno prelazimo iz okvira u okvir, primjerice iz izgovorene glumačke rečenice prema ponovljenom plesnom pokretu; iz geografske karte gradskog prostora (plesničkom rukom prislone uz zid) u trodimenzionalnu konstrukciju ukrštanja geometrijskih pra-

TRAJNO UGOSTITI BADco.

Mnogo je razloga zašto bi središnja nacionalna kuća trebala trajno ugostiti rad nezavisne skupine kao što je BADco., a ne im samo ponuditi privremeno sklonište

vaca scenografa Marka Tadića; iz zvuka trombona u izvedbi Ivana Bošnjaka u pamćenju završetka filma »Ritam zločina«, također snimljen po Pavličićevoj pripovijesti.

Zaista smo u vremenskom stroju ili cirkuliranju svijesti koja više nije vezana za kotačice naših satova, već za mogućnost drugačije ritimizacije trajanja. Pa premda nam programska knjižica nudi objašnjenje prema kojemu je ekipa predstave istraživala »banalnosti svakodnevice« ili njezine navodne monotonije u odnosu na različite »eksplozije« zločina, vrlo je teško opisati krajolik ove esejsističke izvedbe, jer njegovo stalno raslojavanje namjerno priječi logiku klasifikacije. Tijela publike i izvođača hodaju, sje-

de, okreću se, došaptavaju se, razmjenjuju rekvizite. Publika je naizgled u poziciji »pasivnog« slušača, a ne pripovjedača, ali slušanje serija paralelnih ritmova istovremeno je definirano i kao najaktivnija pozicija čitavog projekta. Drugim riječima, poetski impuls »rastakanja«, prevrednovanja i usložnjavanja poznatih orijentacija i poznatih kategorija kazališne izvedbe čini tihiu korespondenciju svih okupljenih. Publika postaje vremenski suputnik izvođača, što je dodatno zanimljivo ako se prisjetimo da je zgrada HNK-a u Zagrebu sagradena iste 1895. godine kada je napisan i Wellsov roman »Vremenski stroj«.

HNK i BADco.

U predstavi »Ispravci ritma« sudjeluju: Livio Badurina, Mislav Čavajda, Dušan Gojić, Ana Kreitmeyer i Nikolina Pristaš, svatko od njih sa specifičnim, predano izvršenim zadacima pokretanja HNK-a kao svojevrstog svemirskog broda ili vremenskog stroja eksperimentalne gledateljske percepcije. Nema bitne izvedbene razlike između stalnih članova dramskog ansambla HNK-a (Badurina, Čavajda, Gojić) i stalnih članova BADco. (Pristaš, Kreitmeyer). Sva tijela iskušavaju svoju tragalačku svijest. Upišu se u prostor zaustavljenim pokretom (koreografinja: Nikolina Pristaš) i stalnim strujanjem odjelitih monologa. Čuvaju svoju gotovo portretnu posebnost. Poštuju »auditorium« (doslovno: soba za slušanje) kao prostor i metodu zajedničke izvedbe.

Pritom je politički teško zamisliti »crniju rupu« od mjesta na kojem ova predstava igra: u pitanju je zgrada koja se tijekom proteklih 120-ak godina prilagođavala svim političkim režimima povijesti, mičući se lijevo-desno kako god je trebalo nekoj od njezinih uprava. Najmanje je

od svega poštovala načelo iz pjesme Roberta Frosta, prema kojemu nešto u nama uporno ne želi da sagradimo zid, nešto u nama ne pristaje na podjelu vani/unutra, nešto želi da prostor bude otvoren svim vrstama razmjena i cirkulacija (da parafraziramo čuvene stihove). Zato je boravak skupine BADco. u prostoru HNK-a sam po sebi političan, na način izokretanja zone spektakla u zonu vizualnog, auditivnog, literarnog i plesnog eksperimenta.

Mnogo je razloga zašto bi središnja nacionalna kuća trebala trajno ugostiti rad nezavisne skupine kao što je BADco., a ne im samo ponuditi privremeno sklonište. Govorimo li o politici budućnosti koje se za deset godina nećemo sramiti, HNK je dužan realizirati svoje programe ne samo kroz produkcijske uvjete na kakve smo navikli u devetnaestostoljetnim kazališnim zdanjima (tri predstave na godinu za veliku pozornicu i eventualno dvije za manju), nego i kroz njegovanje kontinuiranih autorskih rezidencija. Važno je uspostaviti radne uvjete u kojima umjetnici ne trebaju slijediti strogo ritmizirano tržišno načelo repertoarnih naslova, još manje administrativni ritam osoblja koje svoj boravak u palači poput HNK duguje evidentiranju njenih birokratskih procedura, nego se prostorom izvedbe mogu služiti zato da bi privatna i javna tijela podvrgli nepredvidljivo novim propitivanjima i novim otkrićima.

Predstava »Ispravci ritma« utoliko stvara sliku institucije kakva nam već dugo nedostaje – pragmatično, a ne samo znanstvenofantastično otvorene novim oblicima kolektiviteta i laboratorijske posvećenosti umjetničkom istraživanju na razmeđi likovnosti, glazbe, arhitekture prostora, filozofije, plesa i književnosti.

Nataša GOVEDIĆ